

Crna Gora
Ministarstvo zdravlja

**Godišnji izvještaj o realizaciji
Akcionog plana 2021-2023 za sprovođenje
Strategije zaštite i unapređenja mentalnog
zdravlja u Crnoj Gori 2019-2023, u 2022. godini**

Februar, 2023.

SADRŽAJ:

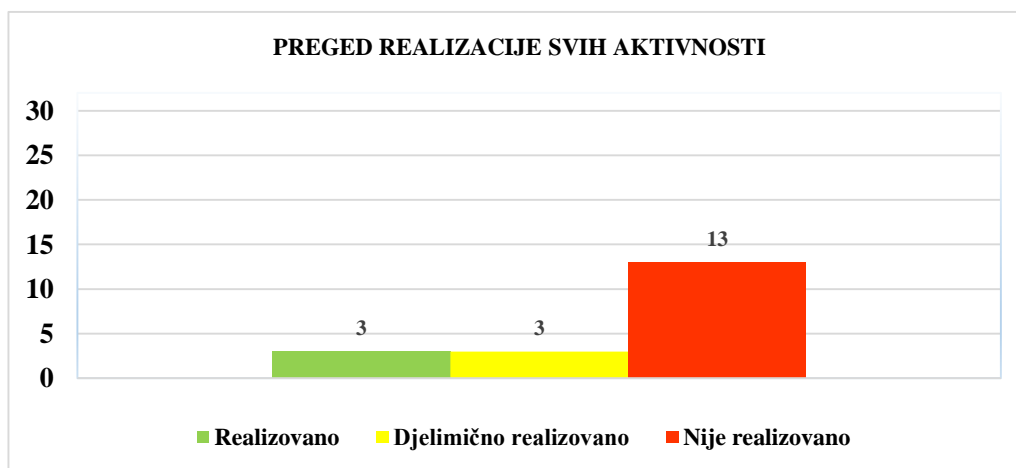
1	UVODNI REZIME	3
2	INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU OPERATIVNIH CILJEVA ...	5
3	TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE.....	12
4	PREPORUKE ZA NAREDNI PERIOD SPROVOĐENJA.....	20

1. UVODNI REZIME

Ključni cilj Strategije zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori 2019–2023 je unaprijediti mentalno zdravlje populacije i smanjiti teret mentalnih oboljenja u populaciji, sa posebnim fokusom na rizične i vulnerabilne grupe. Poremećaji mentalnog zdravlja predstavljaju jedan od najvećih izazova javnog zdravlja, mjereno prevalencom, opterećenjem bolesti i invaliditetom.

Akcioni plan za sprovođenje Strategije zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori 2021 – 2023 predstavlja operacionalizaciju strateških ciljeva koji su utvrđeni Strategijom. Tokom dvogodišnje realizacije Akcionog plana 2021-2023 Strategije zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori 2019–2023, **realizovano je 16% (3) od ukupno 19 planiranih aktivnosti, djelimično realizovano 16% (3) aktivnosti, a nije realizovano 68% (13) planiranih aktivnosti**, što je prikazano u Grafiku 1.

Grafik 1. Pregled realizacije aktivnosti u odnosu na ukupan broj predviđenih aktivnosti u 2021. i 2022. godini

S obzirom da je Akcioni plan 2021-2023 usvojen u drugoj polovini 2021. godine, u dogovoru sa Generalnim sekretarijatom Vlade nije rađen godišnji izvještaj za 2021. godinu, već će se ta godina obuhvatiti sa ovim izvještajem.

Stepen realizacije aktivnosti u 2021. i 2022. godini je smanjen (za sve operativne ciljeve) zbog nedostatka finansijskih sredstava, ali i uticaja globalne pandemije izazvane korona virusom Covid – 19 u Crnoj Gori, tj. preraspodjele kadrovskih, finansijskih i drugih resursa što je dovelo do zastoja ili ograničenja u sprovođenju aktivnosti. Osim toga, značajno je otežao i usporio rad službi hakerski napad na sve Vladine portale koji je trajao nekoliko mjeseci tokom 2022. godine.

U tekstu koji slijedi nalazi se osvrt na dostignute vrijednosti indikatora učinka nakon dvije godine implementacije akcionog plana, i to:

Operativnog cilja 1. Intenzivirati aktivnosti u cilju promocije mentalnog zdravlja i prevencije mentalnih poremećaja sa posebnim naglaskom na najranjivije grupe i one koji su najviše

izloženi riziku: Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se pozitivan trend u ostvarivanju indikatora učinka - Povećan broj programa edukacije novinara u oblasti mentalnog zdravlja o načinu izvještavanja o problemima mentalnog zdravlja i osobama koje imaju poremećaje mentalnog zdravlja. Pozitivan trend ostvaren je kroz realizaciju 3 edukacije crnogorskih novinara i studenata žurnalistike na temu izvještavanja o mentalnom zdravlju, u organizaciji NVO Crnogorske asocijacije za unapređenje zdravlja (CAUZ).

Operativnog cilja 2. Uspostaviti i razviti pristupačne, sigurne i efektivne službe zaštite mentalnog zdravlja, u skladu sa potrebama zajednice, koje ispunjavaju psihičke, fizičke i socijalne potrebe i očekivanja osoba sa problemima mentalnog zdravlja i njihovih porodica: Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se pozitivan trend u ostvarivanju: indikatora učinka 1) Povećana prevalenca tretmana u opštoj populaciji, na nivou službi zaštite mentalnog zdravlja u zajednici; indikatora učinka 2) Povećan broj dostupnih multidisciplinarnih timova u oblasti mentalnog zdravlja (jer su ojačani kadrovski kapaciteti određenih zdravstvenih ustanova), i indikatora učinka 3) Asertivni timovi su uspostavljeni u svim centrima za mentalno zdravlje i svrsishodno ostvaruju usluge. Domovi zdravlja imaju asertivne timove, a planirana aktivnost izmjene uputstva o radu asertivnih timova je u toku realizacije.

Od najvećeg značaja je realizacija aktivnosti Izgradnje Klinike za psihijatriju kada je u julu 2022. godine položen kamen temeljac. Klinika je preimenovana u Kliniku za mentalno zdravlje, a nova zgrada imaće 20 soba sa 57 bolesničkih postelja i sve neophodne sadržaje za savremeno liječenje pacijenata sa mentalnim problemima.

Kako nijeisu postavljene početne, prelazne i ciljne vrijednosti indikatora učinka, i kako je postavljen veliki broj indikatora učinka, a aktivnosti planirane a nerealizovane nijesu u direktnoj vezi sa definisanim indikatorima, nameće se zaključak da je nepromijenjen trend prisutan u ostvarivanju sledećih indikatora učinka: 4) Smanjena stopa rehospitalizacija pacijenata sa hroničnim poremećajima mentalnog zdravlja i u skladu sa tim redukovan broj psihijatrijskih kreveta u zemlji; i indikatora učinka 5) Njega psihijatrijskih pacijenata u bolnicama je terapijska, dostupne su različite opcije tretmana, brige i podrške prilagođene individualnim potrebama.

Operativnog cilja 3. Stvoriti uslove da ljudska prava osoba sa problemima mentalnog zdravlja budu u potpunosti cijenjena, zaštićena i promovisana i da im bude osigurana mogućnost da ostvare najbolji mogući kvalitet života, uz smanjenje stigme i diskriminacije: Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se negativan trend u ostvarivanju indikatora učinka Povećanje stepena poštovanja ljudskih prava i zaštite od diskriminacije osoba sa problemima mentalnog zdravlja. U prethodnom izvještajnom periodu ostvaren je pozitivan trend inikatora učinka, međutim nije došlo do realizacije novih aktivnosti koje bi taj trend i održale.

Operativnog cilja 4. Upravljanje, planiranje i pružanje usluga u oblasti mentalnog zdravlja zasnovati na kvalitetnim informacijama i dokazima: Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se generealan negativan trend u ostvarivanju svih indikatora učinka.

Nosioc aktivnosti zaduženih za ostvarenje ovog operativnog cilja, IJZCG, će u narednom periodu uputiti inicijativu Ministarstvu zdravlja kako bi se razmotrili i usvojili pravilnici za Registar za psihoze i Registar djece sa smetnjama u razvoju, jer je to prvi korak implementacije navedenih registara.

2. INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU OPERATIVNIH CILJEVA

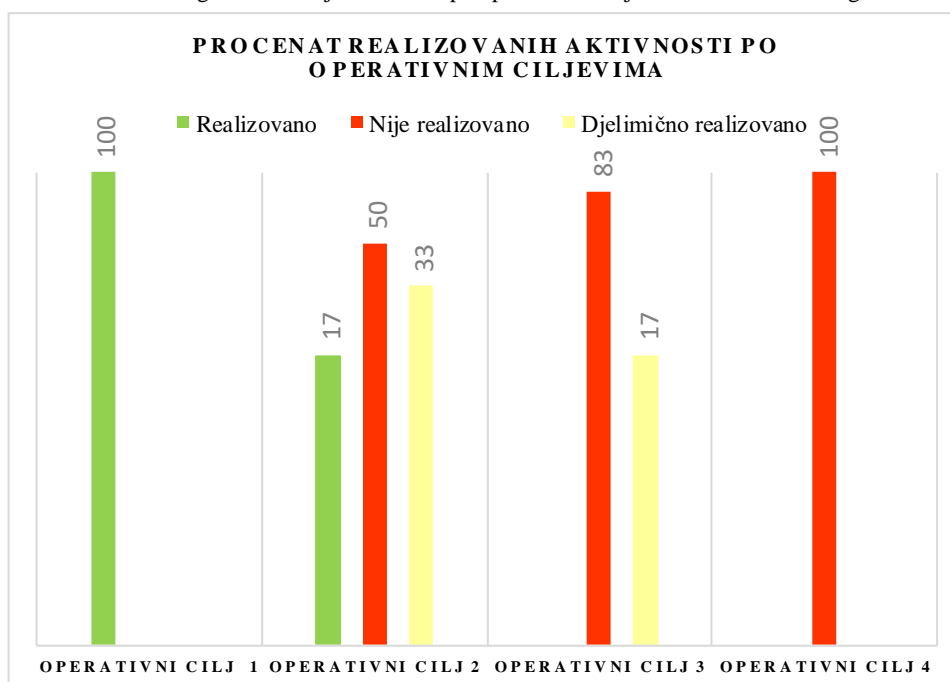
Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori za 2022. godinu, sadrži pregled realizovanih aktivnosti definisanih Akcionim planom. U izvještaju je dat pregled realizovanih aktivnosti u 2021. i 2022. godini, kao i aktivnosti koje nijesu realizovane u navedenom periodu.

Tokom dvogodišnjeg perioda realizovano je 16% (3) od ukupno 19 planiranih aktivnosti, djelimično realizovano 16% (3) aktivnosti, a nije realizovano 68% (13) planiranih aktivnosti. Detaljan pregled realizacije aktivnosti po operativnim ciljevima u 2021. i 2022. godini prikazan je u Grafiku 2.

Kako prethodnim Akcionim planom nijesu bile definisane početne, prelazne i ciljne vrijednosti indikatora učinka, tako je i otežano praćenje napretka u njihovom ostvarivanju. Radna grupa za izradu Akcionog plana 2021. – 2023. godine, po preporuci Generalnog sekretarijata Vlade Crne Gore, definisala je vrijednosti za neke indikatore.

Stepen realizacije aktivnosti u 2022. godini je smanjen zbog nedostatka finasijskih sredstava a usljed uticaja pandemije COVID-19 i opredjeljenja sredstava za druge budžetske stavke. Osim toga, značajno je otežao i usporio rad hakerski napad na sve Vladine portale koji je trajao nekoliko mjeseci tokom 2022. godine. Na realizaciji ovih aktivnosti u narednom periodu će se kontinuirano raditi.

Grafik 2. Pregled realizacije aktivnosti po operativnim ciljevima u 2021. i 2022. godini

OPERATIVNI CILJ 1: Intenzivirati aktivnosti u cilju promocije mentalnog zdravlja i prevencije mentalnih poremećaja sa posebnim naglaskom na najranjivije grupe i one koji su najviše izloženi riziku

Akcionim planom 2021. – 2023. godine planirano je da se ovaj cilj postigne sprovođenjem 2 aktivnosti. Pregled realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 1. dat je u Grafiku 3.

Grafik 3. Status realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 1. Intenzivirati aktivnosti u cilju promocije mentalnog zdravlja i prevencije mentalnih poremećaja sa posebnim naglaskom na najranjivije grupe i one koji su najviše izloženi riziku

Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se pozitivan trend u ostvarivanju indikatora učinka - Povećan broj programa edukacije novinara u oblasti mentalnog zdravlja o

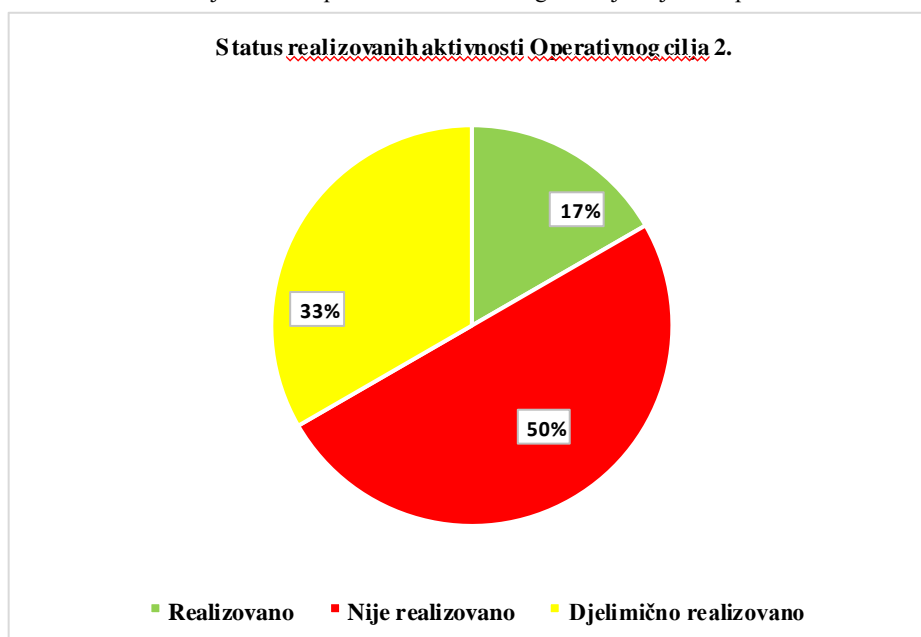
načinu izvještavanja o problemima mentalnog zdravlja i osobama koje imaju poremećaje mentalnog zdravlja.

Ključna dostignuća u realizaciji aktivnosti Operativnog cilja 1. je realizacija 3 edukacije crnogorskih novinara i studenata žurnalistike na temu izvještavanja o mentalnom zdravlju, u organizaciji NVO Crnogorske asocijacije za unapređenje zdravlja (CAUZ). Obuku je pohađalo oko 60 učesnika iz svih djelova Crne Gore. Ova organizacija realizovala je i kampanju “Osvijetli um”, a izrađen je i Vodič za profesionalno izvještavanje o mentalnom zdravlju koji je distribuiran svim medijima.

OPERATIVNI CILJ 2: Uspostaviti i razviti pristupačne, sigurne i efektivne službe zaštite mentalnog zdravlja, u skladu sa potrebama zajednice, koje ispunjavaju psihičke, fizičke i socijalne potrebe i očekivanja osoba sa problemima mentalnog zdravlja i njihovih porodica

Planirano je da se ovaj cilj postigne kroz realizaciju 6 aktivnosti. Pregled realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 2. dat u Grafiku 4. pokazuje da je realizovano/djelimično realizovano 50% planiranih aktivnosti (1 realizovana i 2 djelimično realizovane), dok je 50% aktivnosti nerealizovano.

Grafik 4. Status realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 2. Uspostaviti i razviti pristupačne, sigurne i efektivne službe zaštite mentalnog zdravlja, u skladu sa potrebama zajednice, koje ispunjavaju psihičke, fizičke i socijalne potrebe i očekivanja osoba sa problemima mentalnog zdravlja i njihovih porodica

Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se pozitivan trend u ostvarivanju indikatora učinka: 1) Povećana prevalenca tretmana u opštoj populaciji, na nivou službi zaštite mentalnog zdravlja u zajednici; indikatora učinka 2) Povećan broj dostupnih multidisciplinarnih timova u oblasti mentalnog zdravlja (jer su ojačani kadrovski kapaciteti

određenih zdravstvenih ustanova), i indikatora učinka 3) Asertivni timovi su uspostavljeni u svim centrima za mentalno zdravlje i svrsishodno ostvaruju usluge.

Od najvećeg značaja za ostvarenje ovog cilja je realizacija aktivnosti Izgradnje Klinike za psihijatriju kada je u julu 2022. godine položen kamen temeljac. Klinika je preimenovana u Kliniku za mentalno zdravlje, a nova zgrada imaće 20 soba sa 57 bolesničkih postelja i sve neophodne sadržaje za savremeno liječenje pacijenata sa mentalnim problemima. Planirano je da Klinika ima i odjeljenje za dječiju psihijatriju.

DZ Podgorica je tokom izvještajnog perioda ojačao kadrovkse kapacitete Centra za mentalno zdravlje i zaposleno je dva psihijatra i jedan psiholog. DZ Bar upotpunio je tim i u 2021. godini zaposlen je socijalni radnik.

Domovi zdravlja u Crnoj Gori imaju uspostavljene asertivne timove, a planirana aktivnost izmjene uputstva o radu asertivnih timova je u toku realizacije.

Kako nijesu postavljene početne, prelazne i ciljne vrijednosti indikatora učinka, i kako je postavljen veliki broj indikatora učinka, a aktivnosti planirane a nerealizovane nijesu u direktnoj vezi sa definisanim indikatorima, nameće se zaključak da je nepromijenjen trend prisutan u ostvarivanju sledećih indikatora učinka: 4) Smanjena stopa rehospitalizacija pacijenata sa hroničnim poremećajima mentalnog zdravlja i u skladu sa tim redukovan broj psihijatrijskih kreveta u zemlji; i indikatora učinka 5) Njega psihijatrijskih pacijenata u bolnicama je terapijska, dostupne su različite opcije tretmana, brige i podrške prilagođene individualnim potrebama.

Nerealizacija 3 planirane aktivnosti najviše je uslovljena nedostatkom finansijskih sredstava za rad radnih tijela koja bi ista i sprovodila.

Akcionim planom planirano je Formiranje radnog tijela za definisanje prelaznog rješenja za problem tretmana pacijenata sa izrečenom mjerom bezbjednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi i mjerom bezbjednosti obaveznog liječenja alkoholičara i obaveznog liječenja narkomana koje se izvršavaju u zdravstvenoj ustanovi, kao i za blagovremeno izvršavanje istih, do završetka izgradnje Specijalne zatvorske bolnice. S obzirom da je početkom 2023. godine počela izgradnja Specijalne zatvorske bolnice, a zbog kontinuirane nerealizacije ove aktivnosti usled nemogućnosti realizacije iste, predlaže se stopiranje njene realizacije u narednom periodu.

DZ Ulcinj preporučuje da je zbog obima posla, neophodno imati dva tehničara ili medicinske sestre u službi CZMZ. Osim toga, neophodno je i kadrovsko popunjavanje - logopeda koji govori crnogorski i albanski jezik - zbog porasta broja pacijenata kojima je logopedska terapija neophodna na njima maternjem albanskom jeziku.

DZ Berane i DZ Bar preporučuje da je potrebno raspisati konkurs za 1 specijalizaciju iz oblasti psihijatrije.

OPERATIVNI CILJ 3: Stvoriti uslove da ljudska prava osoba sa problemima mentalnog zdravlja budu u potpunosti cijenjena, zaštićena i promovisana i da im bude osigurana mogućnost da ostvare najbolji mogući kvalitet života, uz smanjenje stigme i diskriminacije

Planirano je da se ovaj cilj postigne kroz realizaciju 6 aktivnosti. Pregled realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 3. dat u Grafiku 5. pokazuje da je djelimično realizovana svega 1 (17%) planirana aktivnost, dok je 5 (83%) nerealizovanih.

Grafik 5. Status realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 3. Stvoriti uslove da ljudska prava osoba sa problemima mentalnog zdravlja budu u potpunosti cijenjena, zaštićena i promovisana i da im bude osigurana mogućnost da ostvare najbolji mogući kvalitet života, uz smanjenje stigme i diskriminacije

Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se negativan trend u ostvarivanju indikatora učinka Povećanje stepena poštovanja ljudskih prava i zaštite od diskriminacije osoba sa problemima mentalnog zdravlja.

U prethodnom izvještajnom periodu ostvaren je pozitivan trend ovog inikatora učinka uspostavljanjem prakse da se svakom pacijentu i članu porodice pruže odgovarajuće informacije, u trajnom formatu koji je za njih pristupačan i razumljiv, u vezi sa pravima, standardima njege i mogućnostima liječenja mentalnih oboljenja u SBP Dobrota i DZ Kotor. Obezbjeđen je besplatan pravni savjet osobama koje su zadržane/upućene na liječenje o pravu na informisani pristanak na liječenje i pravnoj pomoći u skladu sa Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom. DZ Podgorica izradio je Protokol o postupanju zaposlenih sa agresivnim pacijentom/strankom i edukovano je osoblje ustanova koje u sastavu imaju službe

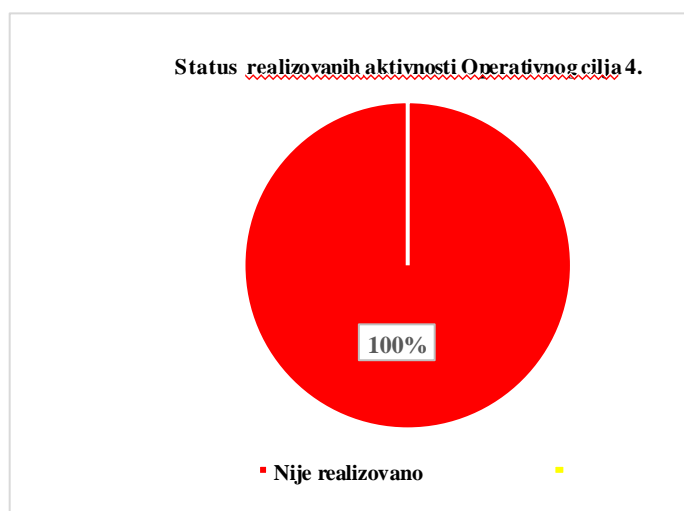
zaštite mentalnog zdravlja o mjerama zaštite fizičke sigurnosti pacijenata (prevencija incidenata u bolničkom okruženju). Započeta je bila i organizacija i sprovođenje dodatne edukacije predstavnika institucija o Konvenciji o pravima osoba sa invaliditetom. Novim AP ove su se aktivnosti planirale proširiti i na nacionalni nivo. Međutim, nije došlo do realizacije aktivnosti zbog neopredijeljenih finansijskih sredstava za rad radnih tijela koja bi bila zadužena za kreiranje dokumenata.

Za nerealizovanu aktivnost Izrada dokumenta „Analiza usklađenosti legislative sa relevantnim međunarodnim preporukama i evropskim standardima u oblasti tretmana pacijenata sa izrečenom mjerom bezbjednosti obavezno psihijatrijsko liječenje, liječenje narkomana i alkoholičara“ se preporučuje da interesne grupe i nosioci aktivnosti ulože napore za dobijanje ekspertске i finansijske podrške za sprovođenje ove aktivnosti od relevantnih donatora i međunarodnih organizacija.

OPERATIVNI CILJ 4: Upravljanje, planiranje i pružanje usluga u oblasti mentalnog zdravlja zasnovati na kvalitetnim informacijama i dokazima

Planirano je da se ovaj cilj ostvari kroz unapređenje informacionih sistema i registara od značaja i kroz sprovođenje istraživanja u oblasti mentalnog zdravlja, uključujući i uticaj epidemije COVID-19 na mentalno zdravlje. Od četiri planirane aktivnosti za realizaciju ovog cilja nijedna nije realizovana, što je prikazano na Grafiku 6.

Grafik 6. Status realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 4. Upravljanje, planiranje i pružanje usluga u oblasti mentalnog zdravlja zasnovati na kvalitetnim informacijama i dokazima

Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se generealan negativan trend u ostvarivanju indikatora učinka 1) Svi registri u oblasti mentalnog zdravlja uspostavljeni i funkcionalni, uz redovno i kvalitetno prijavljivanje od strane svih uključenih strana i 2) Povećanje dostupnih podataka o stanju mentalnog zdravlja populacije, uključujući i uticaj epidemije COVID-19 na mentalno zdravlje.

IJZCG će u narednom periodu uputiti inicijativu Ministarstvu zdravlja kako bi se razmotrili i usvojili pravilnici za Registar za psihoze i Registar djece sa smetnjama u razvoju, jer je to prvi korak implementacije navedenih registara.

Za aktivnost Sprovođenje populacionog istraživanja o stanju mentalnog zdravlja populacije, uključujući i uticaj epidemije COVID-19 na mentalno zdravlje preporuka nosioca aktivnosti je da se uspostavi komunikacija sa međunarodnim organizacijama za obezbjeđivanje sredstava za projekat (a fokus preusmjeriti na istraživanje i unapređenje mentalnog zdravlja populacije/određenih populacionih grupa).

3. TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE

STRATEŠKI CILJ: Unaprijediti mentalno zdravlje populacije i smanjiti teret mentalnih oboljenja u populaciji, sa posebnim fokusom na rizične i vulnerabilne grupe										
Operativni cilj I: Intenzivirati aktivnosti promocije mentalnog zdravlja i prevencije mentalnih poremećaja sa posebnim naglaskom na najranjivije grupe i one koji su najviše izloženi riziku										
Indikator učinka 1: Povećan broj programa edukacije novinara u oblasti mentalnog zdravlja o načinu izvještavanja o problemima mentalnog zdravlja i osobama koje imaju poremećaje mentalnog zdravlja					Početna vrijednost: Ne postoji program edukacije za novinare		Prelazna vrijednost: Izrađen makar jedan program edukacije za novinare;		Ciljna vrijednost: Implementiran makar jedan program edukacije za novinare;	
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja I.	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status 	Novi rok realizacije	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1.1. Izrada kurikuluma za edukaciju novinara i edukacija u oblasti mentalnog zdravlja o načinu izvještavanja o problemima mentalnog zdravlja i osobama koje imaju poremećaje mentalnog zdravlja	Izrađen Kurikulum za edukaciju novinara	NVO "CAUZ"	April 2022	Maj 2022	Realizovano	/	Nedostupan podatak	Nedostupan podatak	Dobijena sredstva iz USA Ambassade	Nastaviti sa sprovođenjem aktivnosti kroz nove projekte
1.2. Organizacija i implementacija seminara za novinare u oblasti mentalnog zdravlja	Broj sprovedenih seminara Broj edukovanih novinara	NVO "CAUZ"	Jun 2022	Jun 2022	Realizovano	/	Nedostupan podatak	Nedostupan podatak	Dobijena sredstva iz USA Ambassade	Nastaviti sa sprovođenjem aktivnosti kroz nove projekte
Operativni cilj II: Uspostaviti i razviti pristupačne, sigurne i efektivne službe zaštite mentalnog zdravlja, u skladu sa potrebama zajednice, koje ispunjavaju psihičke, fizičke i socijalne potrebe i očekivanja osoba sa problemima mentalnog zdravlja i njihovih porodica										
Indikator učinka 1: Povećana prevalenca tretmana u opštoj populaciji, na nivou službi zaštite mentalnog zdravlja u zajednici										
Indikator učinka 2: Povećan broj dostupnih multidisciplinarnih timova u oblasti mentalnog zdravlja										
Indikator učinka 3: Asertivni timovi su uspostavljeni u svim centrima za mentalno zdravlje i svrsishodno ostvaruju usluge					Početna vrijednost: Ne postoji podatak o broju asertivnih timova		Prelazna vrijednost: Uspostavljeni asertivni timovi u većini DZ		Ciljna vrijednost: Uspostavljeni asertivni timovi u svim DZ	

Indikator učinka 4: Smanjena stopa rehospitalizacija pacijenata sa hroničnim poremećajima mentalnog zdravlja i u skladu sa tim redukovan broj psihijatrijskih kreveta u zemlji										
Indikator učinka 5: Njega psihijatrijskih pacijenata u bolnicama je terapijska, dostupne su različite opcije tretmana, brige i podrške prilagodene individualnim potrebama										
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 2.	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije AAA	Novi rok realizacije	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
2.1. Formiranje stručnog međuresorskog tijela za izradu modela deinstitucionalizacije u zemlji i rješavanje pitanja smještaja pacijenata koji su na višegodišnjem liječenju (tzv. socijalnih pacijenata)	Formirano stručno međuresorsko radno tijelo za izradu modela deinstitucionalizacije	MZD; SPB Dobrota; MFSS; MPNKS; NVO; Lokalne samouprave; ZZZCG;	2021	2022	Nije realizovano	IVQ 2023	2 000 eur	/	Budžet	
2.2. Sprovođenje analize stanja kojom će se redefinisati potrebni broj, mjesto, uloga i organizacija Centara za mentalno zdravlje kao i kadrovska popunjenost, u skladu sa Aktima o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta	Izraden dokument analize stanja	MZD; DZ;	2021	2022	Nije realizovano	IVQ 2023	1 000 eur	/	Budžet	
2.3. Kadrovska popunjavanje nedostajućih kapaciteta Centara za mentalno zdravlja u skladu sa identifikovanim/redefinisanim potrebama	Broj raspisanih konkursa/specijalizacija Broj Centara za mentalno zdravlje koji imaju kompletan sastav kadra	MZD; DZ– CZM;	2022	Kontinuirano	Djelimično realizovano DZ PG – zaposlena su još 2 psihijatra i 1 psiholog DZ Bar – u 2021. godini zaposlen je socijalni ranik DZ Kotor - tokom 2022. godine raspisivan je	IVQ 2023	100 000 eur	Nema dostupnih podataka	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici FZO;	DZ Ulcinj - zbog obima posla, neophodno je imati dva tehničara ili medicinske sestre u službi CZMZ. Neophodno je i kadrovska popunjavanje - logopeda koji govori crnogorski i albanski jezik - zbog porasta broja pacijenata kojima je logopedska terapija neophodna na njima maternjem albanskom jeziku.

					konkurs za dodjelu specijalizacije iz oblasti psihijatrije, ali se niko nije javio.					DZ Berane i DZ Bar – potrebno je raspisati konkurs za 1 specijalizaciju.
2.4. Izmjena Uputstva o radu asertivnih timova	Usvojeno novo Uputstvo o radu asertivnih timova	Komisija za mentalno zdravlje; MZD;	2021	2022	Djelimično realizovano Izrađen je predlog izmjena Uputstva.	IVQ 2023	1 500 eur	0	Budžet	
2.5. Izgradnja Klinike za psihijatriju	Izgrađena Klinika za psihijatriju	KCCG; Uprava javnih radova;	2021	2023	Realizovano U 2022. godini započeta je izgradnja Klinike		6 041 808.43 eur (3 570 000.00 eur za 2022.; 2 471 808.43 eur za 2023.)		Kapitalni Budžet	
2.6. Formiranje radnog tijela za definisanje prelaznog rješenja za problem tretmana pacijenata sa izrečenom mjerom bezbjednosti obaveznog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi i mjerom bezbjednosti obaveznog liječenja alkoholičara i obaveznog liječenja narkomana koje se izvršavaju u zdravstvenoj ustanovi, kao i za blagovremeno izvršavanje istih, do završetka izgradnje Specijalne zatvorske bolnice.	Formirano radno tijelo Definisano prelazno rješenje Broj pacijenata zbrinutih po novodefinisanom prelaznom rješenju	MZD; MPLJMP; NKMZ; sudovi;	2022	2023	Nije realizovano	Nije potrebno planirati aktivnost	3 000 eur	/	Budžet	S obzirom da je početkom 2023. godine počela izgradnja Specijalne zatvorske bolnice, a zbog kontinuirane nerealizacije ove aktivnosti usled nemogućnosti realizacije iste, predlaže se stopiranje njene realizacije.

Operativni cilj III: Stvoriti uslove da ljudska prava osoba sa problemima mentalnog zdravlja budu u potpunosti cijenjena, zaštićena i promovisana i da im bude osigurana mogućnost da ostvare najbolji mogući kvalitet života, uz smanjenje stigme i diskriminacije

Indikator učinka 1: Povećanje stepena poštovanja ljudskih prava i zaštite od diskriminacije osoba sa problemima mentalnog zdravlja					<i>Početna vrijednost:</i> Ne postoje dokumenta iz oblasti	<i>Prelazna vrijednost:</i> Započeta izrada dokumenata iz oblasti		<i>Ciljna vrijednost:</i> Izardeni dokumenti iz oblasti		
<i>Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 3.</i>	<i>Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda</i>	<i>Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti</i>	<i>Datum početka</i>	<i>Planirani datum završetka</i>	<i>Status realizacije</i> AAA	<i>Novi rok realizacije</i>	<i>Sredstva planirana</i>	<i>Sredstva realizovana</i>	<i>Izvor finansiranja</i>	<i>Preporuke za naredni period sprovođenja</i>
3.1. Izrada i distribucija svim CZM i Klinikama za psihijatriju - Protokol o postupanju zasposlenih sa agresivnim pacijentom	Usvojen Protokol o postupanju zasposlenih sa agresivnim pacijentom	MZD; Komisija za mentalno zdravlje; DZ; CZM;	2021	2022	Nije realizovano	IVQ 2023	1 200 eur	/	Budžet	
3.2. Sprovođenje dodatne edukacije osoblja ustanova koje u sastavu imaju službe zaštite mentalnog zdravlja o mjerama zaštite fizičke sigurnosti pacijenata (prevencija incidenata), kao i o načinu pristupa i odnosa prema pacijentima, komunikaciji sa njima bez stigmatizacije i diskriminacije	Broj ustanova koje su organizovale edukacije Broj edukovanog osoblja	Domovi zdravlja; Bolnice;	2022	2023	Nije realizovano	IVQ 2023	10 000 eur	/	Budžet; Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici FZO	DZ Ulcinj – aktivnost je neophodno u narednom periodu realizovati zbog prevencije incidenata i povećanje sigurnosti i u slučajevima potrebe, samodobrene u toku obavljanja dužnosti na radnom mjestu.
3.3. Izrada Protokola o postupanju u slučaju navoda zlostavljanja pacijenata i navoda o zloupotrebama prava pacijenata	Usvojen Protokol o postupanju u slučaju navoda zlostavljanja pacijenata i navoda o zloupotrebama prava pacijenata; Broj anonimnih prijava riješenih po navedenom Protokolu	MZD; Komisija za mentalno zdravlje; DZ; Bolnice;	2022	2022	Nije realizovano	Razmotriti potrebnost aktivnosti	2 000 eur	/	Budžet	

<p>3.4. Izrada dokumenta „Analiza usklađenosti legislative sa relevantnim međunarodnim preporukama i evropskim standardima u oblasti tretmana pacijenata sa izrečenom mjerom bezbjednosti obavezno psihijatrijsko liječenje, liječenje narkomana i alkoholičara“</p>	<p>Izrađen dokument „Analiza usklađenosti legislative sa relevantnim međunarodnim preporukama i evropskim standardima u oblasti tretmana pacijenata sa izrečenom mjerom bezbjednosti obavezno psihijatrijsko liječenje, liječenje narkomana i alkoholičara“</p>	<p>Komisija za mentalno zdravlje: MZD; SBP Dobora; MPLjMP; NVO;</p>	<p>2022</p>	<p>2022</p>	<p>Nije realizovano</p>	<p>IVQ 2023</p>	<p>5 000 eur</p>	<p>/</p>	<p>Budžet</p>	<p>Preporučuje se da interesne grupe i nosioci aktivnosti ulože napore za dobijanje ekspertske i finansijske podrške za sprovođenje ove aktivnosti od relevantnih donatora i međunarodnih organizacija.</p>
<p>3.5. Izrada infomativne brošure za pacijente i članove porodica u CZM i psihijatrijskim klinikama u vezi sa pravima, standardima njege i mogućnostima liječenja mentalnih oboljenja</p>	<p>Izrađena brošura</p>	<p>MZD; Komisija za mentalno zdravlje; DZ; Bolnice;</p>	<p>2021</p>	<p>2022</p>	<p>Djelimično realizovano DZ Kotor i SPB Dobrota brošure su izradili tokom prethodnih godina</p>	<p>IVQ 2023</p>	<p>5 000 eur</p>	<p>0</p>	<p>Budžet</p>	
<p>3.6. Sprovesti analizu usklađenosti zakonskih odredbi u nacionalnom zakonodavstvu koje se odnose na vršenje autopsije nakon smrtnih slučajeva u psihijatrijskim ustanovama i sa donijetim preporukama za eventualne izmjene zakonskih propisa koji regulišu ovu oblast</p>	<p>Sprovedena analiza i dostupan izvještaj o analizi</p>	<p>MZD; Komisija za mentalno zdravlje; Kancelarija zaštitnika ljudskih prava i sloboda (ombudsman); NVO;</p>	<p>2022</p>	<p>2023</p>	<p>Nije realizovano</p>	<p>IVQ 2023</p>	<p>3 000 eur</p>	<p>/</p>	<p>Budžet</p>	
<p>Operativni cilj IV: Upravljanje, planiranje i pružanje usluga u oblasti mentalnog zdravlja zasnivati na kvalitetnim informacijama i dokazima</p>										
<p>Indikator učinka 1: : Svi registri u oblasti mentalnog zdravlja uspostavljeni i funkcionalni, uz redovno i kvalitetno prijavljivanje od strane svih uključenih strana</p>						<p><i>Početna vrijednost:</i> Registri nisu u finkciji</p>	<p><i>Prelazna vrijednost:</i> Adaptirana regulativa koja se odnosi na registre iz domena mentalnog zdravlja</p>	<p><i>Ciljna vrijednost:</i> Svi registri su potpuno funkcionalni</p>		
						<p><i>Početna vrijednost:</i></p>	<p><i>Prelazna vrijednost:</i> Istraživanje u</p>	<p><i>Ciljna vrijednost:</i></p>		

Indikator učinka 2: Povećanje dostupnih podataka o stanju mentalnog zdravlja populacije, uključujući i uticaj epidemije COVID-19 na mentalno zdravlje					Ne postoji istraživanje		toku		Sprovedeno istraživanje i dostupan izvještaj	
Aktivnost koja utiče na realizaciju Operativnog cilja 4.	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije AAA	Novi rok realizacije	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
4.1. Završetak i usvajanje Pravilnika, Metodološkog uputstva i Obrasca prijave za Registar psihoza i Registar djece sa smetnjama u razvoju (koji su prethodno izrađeni od strane IJZ)	Usvojen Pravilnik, Metodološko uputstvo i Obrazac prijave za Registar psihoza i Registar djece sa smetnjama u razvoju	IJZCG; MZD;	IVQ 2021	IVQ 2021	Nije realizovano	IVQ 2023	Redovna aktivnost	/	Budžet	IJZCG će u narednom periodu uputiti inicijativu Ministarstvu zdravlja kako bi se razmotrili i usvojili pravilnici za Registar za psihoze i Registar djece sa smetnjama u razvoju, jer je to prvi korak implementacije navedenih registara
4.2. Uspostavljanje planiranog Registra psihoza i Registra djece sa smetnjama u razvoju	Uspostavljen Registar psihoza; Uspostavljen Registar djece sa smetnjama u razvoju;	IJZCG; MZD; Sve zdravstvene ustanove sa službama mentalnog zdravlja I pedijatrije;	IQ 2022	IIIQ 2022	Nije realizovano	IVQ 2023	Redovna aktivnost	/	Budžet	
4.3. Edukacija menadžmenta zdravstvenih institucija, zdravstvenih radnika i saradnika o značaju registara iz oblasti mentalnog zdravlja	Broj obavljenih posjeta; Broj obavljenih edukacija/sastanaka; Broj učesnika na sastancima/edukacijama; Procenat prijavljenih u register;	IJZCG; MZD; Sve zdravstvene ustanove sa službama mentalnog zdravlja I pedijatrije;	IIIQ 2022	IVQ 2023	Nije realizovano	IVQ 2023	5 000 eur	/	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici FZO	
4.4. Sprovođenje edukacije zdravstvenog osoblja za proces prijavljivanja korisnika u nove registre	Broj obavljenih edukacija Broj učesnika	IJZCG; Zdravstvene ustanove sa službama mentalnog zdravlja i pedijatrije;	IIIQ 2022	IQ 2023	Nije realizovano	IVQ 2023	2 000 eur	/	Aktivnosti pokrivene iz budžeta opredijeljenog zdravstvenoj jedinici FZO	

<p>4.5. Sprovođenje populacionog istraživanja o stanju mentalnog zdravlja populacije, uključujući i uticaj epidemije COVID-19 na mentalno zdravlje</p>	<p>Objavljen nacionalni izvještaj istraživanja sa preporukama</p>	<p>IJZCG MONSTAT MZD</p>	<p>IIIQ 2022</p>	<p>IVQ 2023</p>	<p>Nije realizovano</p>	<p>IVQ 2023</p>	<p>50 000 eur</p>	<p>/</p>	<p>Međunarodne organizacije (SZO, IPA programi, EC, Savjet Evrope, UNICEF); Budžet</p>	<p>Uspostaviti komunikaciju sa Međunarodnim organizacijama za obezbjeđivanje sredstva za projekat (Fokus preusmjeriti na istraživanje i unapređenje mentalnog zdravlja populacije/određenih populacionih grupa)</p>
---	---	----------------------------------	----------------------	-----------------	--------------------------------	---------------------	-------------------	----------	--	---

4. PREPORUKE ZA NAREDNI PERIOD SPROVOĐENJA

Jačanje uloge primarne zdravstvene zaštite u oblasti zaštite mentalnog zdravlja. Cilj Ministarstva zdravlja je jačanje uloge primarne zdravstvene zaštite u oblasti zaštite mentalnog zdravlja, a samim tim i rasterećenje sekundarnog i tercijalnog nivoa zdravstvene zaštite.

Preporučuje se da se za naredni period uspostavi **saradnja sa međunarodnim organizacijama** koje bi dale podršku, ekspertski i finansijski, sa sprovođenjem nekih aktivnosti.

Koordinacija. Potrebno je uspostaviti djelotvornu koordinaciju i saradnju između institucija, zdravstvenih ustanova i Ministarstva zdravlja u implementaciji aktivnosti.

Obezbijediti finansijska sredstva. Neophodno je obezbijediti finansijska sredstva za sprovođenje aktivnosti i rad tijela za njihovo sprovođenje.

Afirmacija i razmjena primjera dobre prakse. Za određene aktivnosti potrebno je da se afirmišu svi nosici za njihovo sprovođenje i da se unaprijedi saradnja CZM kroz razmjenu izrađenih dokumenata i primjera dobre prakse.